

УДК 378.14.015.62

ВПЛИВ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ХОРЕОГРАФІЇ

Василенко К.О., аспірант
кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти
Українська інженерно-педагогічна академія

У статті обґрунтовано актуальність дослідження та представлено результати впливу особистісної зрілості на формування творчого мислення майбутнього викладача хореографії. Представлені різні погляди на визначення сутності особистісної зрілості і творчого мислення. Розглянуті якості особистісної зрілості та критерії творчого мислення, а також встановлено зв'язок між ними.

Ключові слова: зрілість, особистісна зрілість, творче мислення, якості особистісної зрілості, критерії творчого мислення.

В статье обоснована актуальность исследования и представлены результаты влияния личностной зрелости на формирование творческого мышления будущего преподавателя хореографии. Представлены различные взгляды на определение сущности личностной зрелости и творческого мышления. Рассмотрены качества личностной зрелости и критерии творческого мышления, а также установлена связь между ними.

Ключевые слова: зрелость, личностная зрелость, творческое мышление, качества личностной зрелости, критерии творческого мышления.

Vasilenko K.O. THE INFLUENCE OF PERSONAL LIFE ON THE FORMATION OF THE CREATIVE THOUGHT OF THE FUTURE CHOREOGRAPHY TEACHER

The article substantiates the relevance of the research and presents the results of the influence of personal maturity on the formation of the creative thinking of the future teacher of choreography. Different views are presented on the definition of the essence of personal maturity and creative thinking. The qualities of personal maturity and criteria of creative thinking are considered and the connection between them is established.

Key words: maturity, personality maturity, creative thinking, qualities of personal maturity, criteria of creative thinking.

Постановка проблеми. Проблема формування творчого потенціалу у студентів широко обговорюється дослідниками та фахівцями всіх галузей знань. Вже не є новиною, що стан навчального процесу у вищій школі вимагає творчої активізації. Стає очевидною необхідність удосконалення викладання спеціальних дисциплін, упровадження технологій, які сприяють підвищенню ролі наукового аналізу освітнього процесу; його науково-методичного забезпечення, виявлення творчого потенціалу в навчальному процесі [8, с. 2]. На розвиток творчого мислення кожної особистості впливає багата палітра зовнішніх факторів (наприклад, таких: навколишнє середовище, досвід попередніх поколінь, моральні цінності, суб'єктно-об'єктні відносини), а також внутрішніх (прагнення до самореалізації, самооцінка, амбіції, склад характеру тощо).

Здобуття хореографічної освіти у вищому навчальному закладі тісно пов'язане з творчим мисленням обох сторін навчального процесу (викладача та студента). Багатьма дослідниками доведено, що хореографія завдяки своїй синкретичності сприяє найсильнішому впливу на психічні

та фізіологічні процеси в організмі людини. Тож, кожен майбутній викладач хореографії – це творча особистість зі своїми моральними якостями, життєвими переконаннями та принципами, особистим відношенням до себе та навколишнього світу.

На сьогодні актуальним є вирішення проблеми дослідження процесу формування ефективної педагогічної діяльності майбутнього фахівця з хореографії через призму впливу особистісної зрілості на творче мислення студента-хореографа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для вирішення поставленої проблеми були проаналізовані наукові праці дослідників з питань особистісної зрілості, формування творчого мислення особистості, професійної підготовки студентів-хореографів.

Вивченням психолого-педагогічних основ формування художньо-творчої активності особистості займалися І.Д. Бех, Л.С. Виготський, Г.С. Костюк, А.Н. Матюшкін, Л.Л. Момонт, С.Л. Рубінштейн, Л.В. Шелестова. Соціальні фактори впливу на розвиток творчості розкриваються та аналізуються в таких науковців, як: М.С. Каган, О.В. Кудін, Ю.Л. Львова. У наукових

працях С.В. Діденко, Н.С. Лейтес, В.О. Моляко, О.Н. Рудницької, Г.О. Сиротенко досліджені методи творчої дії та етапи творчої особистості.

Питання професійної підготовки майбутнього фахівця у своїх наукових працях розглядали: В.О. Моляко, О.Л. Музика, І.Ю. Степанова. Проблемою професійної підготовки в галузі хореографії займалися такі дослідники: І.М. Антипова, Г.О. Березова, Т.О. Благова, А.Я. Ваганова, І.І. Герц, С.В. Куценко, О.О. Таранцева, А.М. Тарасюк, Л.Ю. Цветкова.

Особистісна зрілість є надзвичайно важливою комплексною загальнонауковою проблемою, якою займаються філософи, психологи, педагоги, соціологи, історики. Дослідницький інтерес до особистісної зрілості зумовлений її суттєвим впливом на самовизначення, саморозгортання, самоздійснення та самореалізацію особистості протягом її життєвого шляху [1, с. 1].

Питання особистісної зрілості висвітлювалися у працях таких дослідників: О.В. Белановської, С.Л. Братченко, О.О. Бодальова, Г.І. Везенкової, Ф. Зимбардо, А.К. Маркової, А.Г. Портнова, Е.Л. Холодцева, В.Е. Чудновського.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття впливу особистісної зрілості на формування творчого мислення майбутнього викладача хореографії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб досягти мети дослідження, в першу чергу проаналізуємо сутність понять «особистісна зрілість» та «творче мислення».

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що питання «зрілості» («особистісної зрілості») здебільшого пов'язується дослідниками з періодом дорослості людини, а її досягнення виступає основним завданням цього періоду, оскільки саме «зрілість» виконує функції організації, регуляції, забезпечення цілісності життєвого шляху, суб'єктом якого людина стає у процесі свого розвитку [1, с. 1].

Існує позиція, згідно з якою особистісна зрілість є центральним «ядром» аналізу структурних компонентів особистості. Особистісна зрілість за її визначенням – складне психологічне утворення, структуру якого складають такі якості, як: відповідальність у різних сферах життєдіяльності, емоційна зрілість, самоконтроль поведінки, самостійність, адекватність самоствердження, цілепокладання, високий рівень реалізованості подій життя [5].

На погляд інших дослідників особистісна зрілість людини характеризується потребою виходити за межі свого життя та вирішувати проблеми вдосконалення і розвитку

як свого суспільства, так і всього людства. Людину характеризує психологічне здоров'я, можливість більш повного самовираження, саморозкриття, продуктивності та творчості [4, с. 2].

Зокрема, зріла особистість Г. Олпорт характеризується як така, що виявляє: здатність брати участь у широкому колі різноманітних діяльностей та радіти ним; самопротяжність (життя не повинно бути прив'язаним до безпосередніх потреб та обов'язків, воно має проєкцію в майбутнє у вигляді планів та сподівань); теплоту в міжособистісних контактах; самоприйняття; реалістичне ставлення до себе (самооб'єктивізація) та до зовнішньої реальності, що виявляється в гуморі (який розуміється і в контексті позитивного ставлення до себе) та інсайті (здатності розуміти себе); наявність єдиної життєвої філософії [10, с. 26].

У своїх дослідженнях О.С. Штепа розширила наукове знання стосовно особистісної зрілості та виявила риси, які виступають індикаторами особистісної зрілості, а саме: синергічність, автономність, контактність, самоприйняття, креативність, толерантність, відповідальність, глибинність переживань, децентрація, життєва філософія [10, с. 27].

Крім того, ще доцільно виокремлювати такі детермінанти особистісної зрілості, як-то: 1) самоповага, саморозуміння і самокерівництво і 2) трансформація особистості та їх життєва самореалізація. О.С. Штепа безпідставно вважає, що фактори першої детермінанти характеризують власне феномен самодетермінації. Фактори другої детермінанти відносять до впливів, що зумовлюють динамічність особистісної зрілості як особистісної структури. Життєва самореалізація та особистісна трансформація оновлюють особистісну зрілість із життєвим досвідом. Це спричиняє зміни в самоставленні особистості, тому функція самоповаги, саморозуміння і самокерівництва полягає у збереженні особистісної зрілості у структурі его-ідентичності людини, особистість якої змінюється протягом життя. Значущим, за О.С. Штепою, є й те, що обидві детермінанти особистісної зрілості пов'язані з пропріумом зрілої особистості через мотив оцінки свого потенціалу і внутрішній мотив [10, с. 27].

Виокремлює чотири компоненти особистісної зрілості А.А. Реан, які є, на його думку, базовими, фундаментальними: відповідальність, терпимість, саморозвиток, і четвертий, інтегративний компонент, який охоплює всі попередні та є присутнім у кожному з них, а саме: позитивне мислення,

позитивне ставлення до світу, яке визначає позитивний погляд на світ [6].

Щоб зрозуміти вплив особистісної зрілості на формування творчого мислення майбутнього викладача хореографії, розглянемо поняття «творче мислення».

У роботах В.М. Дружиніна, В.О. Моляко, В.А. Роменця творчість розглядається як процес створення нового продукту або винайдення раніше невідомого, але необхідного суб'єкту, нового способу виконання певної діяльності.

Дослідники О.І. Клепиков та І.Т. Кучерявий доводять, що мислення органічно пов'язане з творчістю. Мислення як діяльність є вищою формою вияву творчого потенціалу. Вчені наголошують, що творчий потенціал особи – це інструмент продуктивної діяльності, яка виявляється в мисленні [3].

Аналіз наукової літератури дає змогу визначити творче мислення як головний компонент творчого потенціалу та найвищий ступінь креативності, здатність вирішення завдань, рішень яких ще не були виявлені, джерело інновацій та психологічну основу людської творчості.

Таким чином, творче мислення студента-хореографа – це сукупність засвоєних фахових знань, фізичних можливостей, фантазії, уяви та життєвого досвіду.

Творчий процес у будь-яких його проявах включає в себе декілька етапів. Під час дослідження різних аспектів творчості В.О. Моляко розглядає її як процес у вигляді трьох взаємозалежних циклів: еталонування, проектування, ескізування. Можна представити ці цикли й так: розуміння умови завдання (оцінка умови), формування проекту майбутньої конструкції (формування гіпотези, задуму) і попереднє рішення (прогнозування результату) [2, с. 21–24]. Тому буде доцільним застосування методу проектів у процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії. В основу цього методу покладено ідею побудови навчання на активній основі, через самостійну і практичну діяльність студентів, з урахуванням їхніх особистих інтересів. Метод проектування сприяє формуванню творчої особистості [7, с. 48].

Основні критерії творчого мислення були визначені американським психологом Дж. Гілфордом [9, с. 6]:

1. Швидкість мислення – визначається здатністю до генерації великої кількості ідей.

2. Гнучкість мислення – характеризується здатністю до застосування різноманітних стратегій під час вирішення проблеми.

3. Оригінальність мислення – визначається здатністю до генерації оригінальних та нестандартних ідей.

4. Точність мислення – визначаються здатністю до детальної точності виникаючих ідей.

Розглянемо, як ці критерії впливають на творче мислення студента-хореографа, та наведемо приклади.

Швидкість мислення в хореографічній діяльності проявляється в пошуці та реалізації нових ідей, накопиченні інформації та визначенні шляхів успішного вирішення творчих завдань. Наприклад, коли викладач студентам на занятті дає творче завдання по складанню танцювальної комбінації та обмежує в часі. Таким чином викладач може визначити швидкість мислення своїх учнів.

Гнучкість мислення на заняттях з хореографічних дисциплін проявляється під час спонтанної зміни плану вирішення завдання. Наприклад, якщо під час розводки студентом танцювального етюд, складеного заздалегідь, виявляється, що просторове розміщення виконавців не відповідає хореографічному тексту, тоді студент може знайти швидко рішення цієї проблеми та запропонувати інший шлях її вирішення прямо на занятті.

Оригінальність мислення проявляється в нестандартному, новаторському, авторському рішенні завдання. Прикладом у хореографічній сфері може послужити постановка балету «Лускунчик» на музику П.І. Чайковського в манері танцю модерн балетмейстером Раду Поклітару. Хореограф зміг в такий новаторський та оригінальний спосіб показати всесвітньовідомий сюжет на музику оригіналу.

Точність мислення можна назвати адекватним рішенням того чи іншого творчого завдання. Цей критерій допомагає студенту-хореографу донести до глядача ідею танцювального номеру, чітко розкрити образи та думку свого балетного твору.

Розглянувши суть понять «особистісна зрілість» і «творче мислення» та визначивши їхні основні аспекти і складники, перейдемо до розгляду мети дослідження цієї статті.

У деяких дослідженнях (А.Г. Портнов, Е.Л. Холодцев та ін.) встановлено вплив особистісної і трудової (професійної) зрілості на досягнення рівня професіоналізму. Вчені, зокрема, констатують, що професійну й особистісну зрілість доцільно розглядати в аспекті зрілості людини, досягнення нею професіоналізму. Доведено, наприклад, що професійна зрілість свідчить про сформованість регулятивних механізмів професіоналізації в цілому та регуляції своєї конкретної професійної діяльності [1, с. 1].

Сучасна хореографічна освіта вимагає орієнтування на розвиток продуктивного творчого мислення, що надає можливість самостійно здобувати нові знання та застосовувати їх на практиці в різних умовах навколишньої дійсності і під час здобуття вищої освіти, і в подальшій своїй професійній діяльності. Ефективному вирішенню цього завдання будуть сприяти як детермінанти особистісної зрілості, визначені О.С. Штепою, так і чотири компоненти особистісної зрілості, досліджені А.А. Реан. Стає очевидним, що такі елементи особистісної зрілості, як ставлення людини до самої себе, своєї діяльності та власного життя, сприяють розвитку наполегливості в навчанні та професійній роботі, дисципліні, відповідальності до виконання завдань. Це важливі складники особистості майбутнього викладача хореографії, що спонукають до пошуку інформації для нових творчих проєктів і чіткого мислення. Прояв активності в соціумі, творча реалізація життєвих планів і перспектив впливає на творче мислення шляхом пошуку нових ідей та формування швидкого, оригінального і гнучкого мислення.

Висновки з проведеного дослідження. Проблема впливу особистісної зрілості на формування творчого мислення майбутнього викладача хореографії потребує подальшого вивчення. Але виконане дослідження встановило зв'язок між цими двома явищами, що надасть змогу зробити навчальний процес у вищому закладі освіти більш продуктивним та прогресивним для студентів-хореографів. Завдяки цьому викладачі та студенти будуть проявляти більше інтересу до своєї діяльності, що дозволить втілювати авторські та креативні ідеї, сприятиме самореалізації в обраній професії, розвиватиме відповідальну осо-

бистість. Враховуючи вплив особистісної зрілості на формування творчого мислення, викладач в результаті зможе сформувати нову генерацію молодих фахівців, яка буде відповідати потребам сучасного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Везенкова Г.І. Особистісна зрілість як детермінанта життєвих домагань майбутніх учителів. 2009. URL: [http:// scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/9_2009/19.pdf.pdf](http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/9_2009/19.pdf.pdf).
2. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: монографія / за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир: Вид-во Рута, 2006. 320 с.
3. Клепиков О.І., Кучерявий І.Т. Основи творчості особи: навч. посібник для студ. вузів. К.: Вища школа, 1996. 295 с.
4. Портнова А.Г., Холодцева Е.Л. Влияние личностной и трудовой зрелости специалиста на достижение уровня профессионализма. URL: <http://konfer.narod.ru/portn.htm>.
5. Потапчук Л.В. Психологічні особливості становлення особистісної зрілості старшокласників: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.09. «Вікова та педагогічна психологія». К., 2001. 20 с.
6. Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. СПб.: Питер, 2007. 480 с.
7. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Х.: Видав. гр. «Основа», 2003. 80 с.
8. Таранцева О.О. Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К., 2002. 20 с.
9. Туник Е.Е. Диагностика креативности. Тест Е. Торренса. Методическое руководство. СПб.: ГП «ИМАТОН», 1998. 171 с.
10. Штепа О.С. Пропріумом зрілої особистості. Практична психологія та соціальна робота. 2004. № 2. С. 26–35.